

Alenka Urh

Žiga X. Gombač: Polnočna zajeda

Ljubljana: Mladika, 2010.

Žiga X. Gombač je v svet mladinske literature večjega obsega vstopil s prvencem *Jastrebov let*. Prej so ga mladi bralci lahko vrsto let spremljali v revijalnem tisku; svoje pravljice in pesmi je objavljajal v revijah *Galeb*, *Zmajček* in *Kekec*. Kratke, mlajšim bralcem primerne zgodbe in pesmi je tu in tam nizal v serije večjih, zaokroženih vsebinskih sklopov, kot so *Mama na službeni poti*, *Gumbkove dogodivščine*, *Tjaša in Tijan* itd. Že v teh srečamo nekatere stalne motive, ki se kot prepoznavno znamenje pojavijo tudi v *Jastrebovem letu* in njegovem nadaljevanju, *Polnočni zajedi*: Gombačevi junaki radi pijejo lipov čaj, sanjarijo o gusarskih ladjah, imajo mladostne starše in zgodb polne stare starše, ki živijo na drugem koncu mesta, predstavljajo neskončen vir uporabnih nasvetov in imajo staro skrinjo z vsebino, v kateri se vedno najde kaj zanimivega. Čeprav je do neke mere v besedilu mikavno loviti motivne drobce, s katerimi avtor opozarja nase, pa postanejo ti ponekod vsiljivi, tako da se zdi, kot da gre za mehansko prepisovanje istega motiva, karakterja, sveta. Poleg tega ti motivi bolj nagovarjajo generacijo Gombačevih let, ki se z nostalgijo spominja vonja po podstrešjih in lesenih skrinjah, kakor pa generacijo današnjih najstnikov, ki se z naštetim redko srečuje in jo bolj zanimajo "skrinje" elektronskih vezij s ponujenimi virtualnimi svetovi. Morda pa gre Gombaču vseskozi za poziv mlajši generaciji, naj se naravi, če že ne vrne k njej, vsaj približa. To daje slutiti tudi ekološko obarvana vsebina obeh romanov. Sicer se glavni junak, Lin, zateka k elektronskim virom, a vedno z raziskovalnim poslanstvom, da se pač pozanima o kraju, ki ga bo obiskal. Gombač mlademu bralcu posreduje nauk, da je tisto primarno in vedno navdihujoče čudenje še vedno čudenje nad svetom, vse ostalo je in mora biti zgolj vir informacij in sredstvo za doseg vedjenja.

Polnočna zajeda zasleduje Linovo pustolovščino v mestecu Pernat na jadranski obali, kamor se odpravi s starši, mamino prijateljico Marušo in

njeno hčerko Tijano. Pernat z bogato gusarsko tradicijo in skritimi zakladi ne privablja le turistov (teh je zaradi pomanjkanja pitne vode vedno manj), ampak tudi pretkane nepridiprave, ki se na vsak način želijo polastiti gusarskega zaklada. Tako se tudi za Marušinega partnerja Javorja izkaže, da se je z njo zblížal ravno zaradi njene direktorske funkcije v pernatskem muzeju, kar mu je olajšalo uresničevanje njegovih tatinskih načrtov. K temu svoje prispevata Javorjeva pajdaša gospod Smetana in gospa Zobatec – Kremen, ki se izdajata za muzealca, poslana s strani mednarodnega muzejskega sklada. Pogumna in nesebična Lin in Tijana imata polne roke dela z nepridipravi in lovom na zaklad, ki naj bi razstavljen v mestnem muzeju privabljal turiste in s tem poskrbel za ponovni razcvet mesta. Ta pa je večinoma odvisen od rešitev težav s pitno vodo, s katero se sooča Pernat.

V *Polnočni zajedi* je ekološka nota manj očitna kot v *Jastrebovem letu*, saj je v slednjem divji lov na ptice glavno gibalno dogajanje, kraja draguljev beneške princese pa zgolj stranski motiv; v *Polnočni zajedi* pa se lov na zaklad premakne v ospredje; ekološka misel o pomanjkanju pitne vode je sicer izrazita, a za razvoj zgodbe ni bistvena. Nasploh se zdi tektonika *Jastrebovega leta* trdnejša, spretneje zgrajena iz posameznih idejnih elementov. Deloma gre to pripisati večjemu obsegu druge knjige, zaradi katerega se izgubljata napetost dogajanja in dramatičnost, ki jo od kriminalke pričakujemo. Nekako do polovice dogajanje teče počasi, rdeča nit pa se porazgublja po številnih stranskih temah, kot so ljubezen med Linom in Tijano, nesporazum s starejšimi vrstniki v šoli, resnično prijateljstvo ..., kar bralca oddaljuje od osrednjega dogajanja, ropa muzeja v Pernatu in s tem povezanega mrzličnega iskanja zakladov pernatskih gusarjev. Ponekod za počasen razvoj dogodkov poskrbi nekoliko neprijetna "slepota" sicer izredno dojemljivega Lina, ki se ob odkritju ključnega namiga sprašuje "Kje sem že tole videl", čeprav takrat že vsak bralec ve odgovor. Toda na dobri polovici knjige dogajanje steče in avtor ga spretno krmari do cilja.

Razlog, da ob branju *Polnočne zajede* večkrat pomislimo na *déjà-vu* (ali bolje, *déjà-lu*), je precejšnja podobnost med obema romanoma. Gre pravzaprav za variacije na temo, za postavljanje neke (niti ne) nove vsebine v že preizkušen zgodbeni okvir. Gombač je očitno želel ponoviti uspeh prve knjige in ni bil pripravljen tvegati kakšne večje novosti. Po drugi strani pa avtor tega niti ne skriva, celo nasprotno, na to opozarja že z ujemajočimi se naslovi nekaterih poglavij (www.beli.com v *Jastrebovem letu*/www.pernat.com, prvo branje v *Polnočni zajedi*; Tudi Babica in dedek vesta nekaj o Beliju/Tudi babica in dedek vesta veliko o Pernatu ...). Nekoliko moteča je velika podobnost same zgodbe in značajev. Seveda je

to deloma pričakovano, saj je *Polnočna zajeda* nadaljevanje *Jastrebovega leta* in torej mora dograjevati že v prvem delu zastavljeno fiksijsko "realnost". Kljub temu so številna ponavljanja neutemeljena in bi se jim avtor lahko izognil: oba romana na začetku nakažeta na Linove težave s šesto- oziroma sedmošolci, v obeh kompanjoni načrtujejo razburljive počitnice, ki jih razblinijo Linovi starši z drugačnimi načrti, v obeh se zgodi rop muzeja, ki ga omogoči podkupljivi varnostnik, v obeh Lina reši švicarski nož, ki ga je po spletu okoliščin pospravil v žep namesto v nahrbtnik ...

Po drugi strani velja opozoriti na nekonsistentnost med obema knjigama. V *Jastrebovem letu* je namreč rečeno, da so dragulje beneške princeze našli po naključju na potopljeni ladji gusarja Enookega Alberta, v *Polnočni zajedi* pa to nadomesti razlaga, da je iste dragulje princesi iz ljubezni do nje vrnil njegov sin, Pregnani Albert.

Glede na *Jastrebov let* pravzaprav le dva junaka *Polnočne zajede* predstavljata novost: prva je osmošolka Tijana; med njo in Linom tli prita-jena ljubezenska iskrica, kar vsekakor predstavlja novost v primerjavi z Benom iz *Jastrebovega leta*. Druga, zares zanimiva oseba pa je Grongo, potomec pravih pernatskih gusarjev in varuh njihovih skrivnosti. Grongo kot nosilec intuicije deluje kot popolno nasprotje ne le grabežljivih nepridipravov, temveč sodobne družbe v celoti, ki je pretrgala neposredno povezanost z naravo, zaradi česar ji ni dan uvid v starodavne skrivnosti in ne verjame več v ukrotljivost zla in budnost dobrega. Kot neki vrač Grongo ne reflektira, pač pa čuti; ne ve, ampak se *spominja* in *verjame*. Tako se s svojimi sicer redkimi intervencijami izkaže za pomembnega pomočnika pri končnem razkritju skrivnosti. Zato Grongo ob koncu nemalo razočara, saj v vseh letih varovanja pernatskega zaklada ni pomislil, da je voda, ki je v votlini, kjer je skrit zaklad, pitna. Glede na to, da je pomanjkanje pitne vode ena glavnih težav, s katero se nekdanj bogato turistično mestece sooča, se to zdi kratko malo neverjetno, še zlasti ker se to svita tudi bralcu brez vsakršnega gusarskega predznanja. Kljub temu Grongo ostaja močna točka romana, saj je nanj vezan zanimiv zunanjeslogovni postopek ponavljanja, ki opravlja dve funkciji. Odstavek iz uvoda, ki opisuje Gronga, kako ob starem drevesu daruje morju, je v celoti ponovljen še na treh mestih. Po eni strani ima ponovitev spoznavno vlogo, saj bralcu omogoči, da starca iz uvoda, kjer ostaja neimenovan, prepozna kot Gronga, po drugi strani pa namiguje na ciklično zaokroženost Grongovega univerzuma, ki ni podvrženo bliskovitim ter nenehnim spremembam, ampak je simbiotična povezanost človeka z naravo. O tem govori tudi pozicija ponovljenega segmenta v romanu. Odstavek se prvič

pojavi v uvodu (*Jesensko naravnana uvertura*), zadnjič pa na zadnji strani (*Jesensko navdahnjen konec*), kar celotno zgodbo uokviri z idejo, da se kljub vsem peripetijam glavnih junakov pravzaprav nič ni spremenilo, “naravni” čas je nekako ustavljen in še vedno lahko kljubuje svetlobni hitrosti napredka.

Razen tega Gombačev slog ne prinaša nobenih posebnosti. Prek Lina in Tijane se poskuša približati govorici današnjih najstnikov (kaj pa mu je nadogajalo, model, orto, čekirajmo ...), čeprav ponekod neprepričljivo (katera sedmošolka reče svoji mami “bejba”), poleg tega se zrelost izrečene misli ponekod ne ujema z načinom njenega podajanja. Uspešneje na mlade bralce apelira s podobami v “podaljšanih” komparacijah (“srce mu je razbijalo kot bobnarski solo vložek priznanega bobnarja težkometalske zasedbe”) in humornimi imeni nepridipravov (Javor Jaworski, gospa Zobatec – Kremen, gospod Smetana).

Čeprav se ob branju *Polnočne zajede* nenehno vsiljuje misel, da gre za nekaj že prebranega, roman z nekaterimi spretnimi slogovnimi in vsebinskimi elementi sestavlja zaokroženo celoto, ki mladim bralcem ponuja marsikaj zanimivega.